

Odchyt budníčka zeleného (*Phylloscopus trochiloides*) v Orlických horách

A capture of the Greenish Warbler (Phylloscopus trochiloides) in the Orlické hory Mts.

Vojtěch VOLF

Na Poříčí 412, 518 01 Dobruška; e-mail: volf.dka@seznam.cz

ÚVOD

Budníček zelený (*Phylloscopus trochiloides*) má původně sibiřský typ rozšíření, ale jeho areál se v poslední době rozšířil až do Evropy. Počátkem 20. století bylo poprvé prokázáno hnízdění u Baltského moře a ve 20. letech již bylo obsazené celé východní Pobaltí. Do poloviny 20. století se budníček zelený rozšířil do Finska a od 70. let se tento druh začal objevovat ve východoněmeckých, českých a jihopolských pohořích (ŠŤASTNÝ *et al.* 2006).

V České republice se budníček zelený vyskytuje a hnízdí jen vzácně. Poprvé byl u nás zjištěn v roce 1963 zpívající samec v Březině u Polné v okrese Jihlava (HLADÍK 1965). Později byl pozorován pravděpodobně hnízdící pár v lese u Vyšehněvic u Přelouče (ŠTANCL & ŠTANCOVÁ 1984/1985). FLOUSEK & PAVELKA (1993) uvádějí, že počet pozorování tohoto druhu začal stoupat na přelomu 70. a 80. let 20. století. FLOUSEK & ŠÁLEK (2007) poté shrnují, že v letech 1987–2007 bylo v Krkonoších shromážděno celkem 78 záznamů zpívajících samců a byla zaregistrována čtyři prokázaná či pravděpodobná hnízdění, přičemž první hnízdění bylo prokázáno v roce 1998. Celková početnost je přitom odhadována na 5–30 hnízdících párů ročně a ptáci jsou v hnízdění době zjišťování v mozaikovitých jehličnatých břehových porostech v nadmořské výšce 700–1 100 m (viz také FLOUSEK & PAVELKA 1993, ŠŤASTNÝ & HUDEC 2011). Budníček zelený byl doposud jen vzácně odchytáván a kroužkován – od založení Kroužkovací stanice roku 1934 bylo v České republice okroužkováno dosud pouhých osm jedinců (CEPÁK & KLVAŇA 2013).

Cílem tohoto článku je popis odchytu 2 ex. budníčka zeleného v Orlických horách.

POPIS LOKALITY A METODIKA

Sledovaná lokalita se nalézá v přírodní rezervaci Bedřichovka v Orlických horách (okres Rychnov nad Kněžnou, kvadráty v místě odchytu popisovaných ptáků 5664 a 5764, koordináty 50°17' N 16°28' E, nadmořská výška 695 m). V lokalitě se nachází ornitologická stanice Orlické Záhoří a v hnízdění době zde probíhají pravidelné odchty ptáků. Jsou zde instalovány tři odchytové skupiny nárazových sítí, které jsou situovány v nivě Divoké Orlice, resp. v blízkosti Lučního potoka a na přilehlých loukách. Ze stromů se zde vyskytují olše (*Alnus* sp.), topoly (*Populus* sp.), břízy (*Betula* sp.) a vrby (*Salix* spp.). V bylinném porostu dominují devěsíl lékařský (*Petasites hybridus*) a kopřiva dvoudomá (*Urtica dioica*). Oba zmíněné druhy bylin tvoří vysoký a dobře zapojený porost. Kromě toho zde roste množství dalších bylinných druhů, jejichž porosty

přecházejí v sečené louky a pastviny. V těsné blízkosti odchytových linií se nacházejí rekreační chaty Perla a Bedřichovka a též několik soukromých objektů. Odchyty jsou prováděny každoročně od května do druhé poloviny července. V roce popisovaného odchytu šlo o desátý ročník odchytů.

POPIS POZOROVÁNÍ

Dne 25. 7. 2013 jsem cca v 9 hod. ráno ve dvou různých sítích odchytil 2 ex. budníčka zeleného. V době odchytu bylo zataženo, bezvětří a občas mžilo. V obou případech se jednalo o tohoroční ptáky – oba ptáci měli letky a ocasní pera neotřelá, chodidla nesešlapaná a peří pod ocasem jemné. Na břiše a vnitřní části stehen nebylo peří ještě dorostlé. Vrch těla a hlava byly zelenohnědé, po stranách hlavy byl výrazný žlutobílý nadoční proužek (obr. 1). Ocasní pera a letky byly tmavě hnědé. Krovky křídelní a letky byly na vnějším praporu světle zelenožlutě lemovány, přičemž byl patrný i světlý křídelní proužek, který byl tvořen bělavými špičkami středních křídelních krovek. Spodina těla byla bělavá, hrdlo a ohbí křídla žluté. Horní čelist byla hnědočerná, spodní čelist byla světle masová (růžová). Nohy byly světle žlutohnědé. Při vyprošťování ze sítě ani při vypuštění na svobodu ptáci nevydávali žádné hlasy.

Obr. 1: Jeden ze dvou budníčků zelených (*Phylloscopus trochiloides*) odchytených dne 25. 7. 2013 v přírodní rezervaci Bedřichovka v Orlických horách (okres Rychnov nad Kněžnou). Foto: V. Volf.

Fig. 1: One of the two Greenish Warblers (*Phylloscopus trochiloides*) caught on 25th July 2013 in Bedřichovka nature reserve, the Orlické hory Mts. (Rychnov nad Kněžnou District). Photo by V. Volf.

Ptáci byli okroužkováni kroužky N. Museum Praha P 80682 a P 80687 a byla odebrána jejich biometrická data a provedena fotodokumentace. Délka zobáku u jednoho ex. (u druhého ex. neměřena) k opeření byla 8 mm, k lebce 11 mm. Tarsus obou jedinců měřil 18 mm, křídlo u prvního jedince 60 mm, u druhého 61 mm. Hmotnost zjištěná elektronickými vahami byla u prvního jedince 8,1 g, u druhého jedince 8,0 g. Oba ptáci měli dle používané stupnice hodnotu tučnosti 1. Křídelní formule byla následující: špička křídla 3., 4. a 5. ruční letka, 6. –2 mm, 7. a 2. –7 mm, 8. –9 mm, 9. –11 mm, 10. –12 mm od špičky křídla. Křídelní formuli druhého ptáka jsem pouze vizuálně porovnal s prvním ptákem, přičemž jsem zjistil shodu. Determinace byla konzultována s M. Hromádkou a následně potvrzena Faunistickou komisí ČSO, která pozorování schválila pod č. 29/2013.

DISKUSE

V Orlických horách byli doposud budničci zelení registrováni opakovaně. HROMÁDKO *et al.* (2005) popisují první pozorování dne 25. 6. 1995 v lokalitě nad Trčkovem v nadmořské výšce 900 m n. m. Zpívající samec zde byl zastížen i o rok později. V roce 1997 byl zastížen zpívající samec ve dnech 8. 6. 1997 a 22. 6. 2007 při horním toku řeky Bělé v údolí nad Šerlišským mlýnem v nadmořské výšce 880 m n. m. V roce 1999 byla zjištěna přítomnost zpívajícího samce ve dnech 19. 6. 1999 a 25. 6. 1999 níže pod Šerlišským mlýnem. Další opakovaná pozorování byla pořizena v období 29. 5. – 7. 7. 2004 ve stráni pod Malou Deštnou v nadmořské výšce 950 m n. m. (V. Hromádková *in litt.*). K. Čihák (*in litt.*) zjistil 1. 7. 2006 zpěv jednoho samce opět v lokalitě Trčkov a v téže lokalitě slyšel zpívat dalšího samce 3. 6. 2011. K dalšímu pozorování zpívajícího samce došlo nedaleko vrcholu Velké Deštné dne 7. 6. 2007 (L. Dolanský *in litt.*). Nejnovější a dosud také nepublikovaný údaj je ze 4.–5. 6. 2014, kdy na Komářím vrchu zpíval jeden samec cca 100 m nad parkovištěm (V. Pavel *in litt.*). HROMÁDKO *et al.* (2005) vyslovují názor, že v případě uvedených opakovaných pozorování nejde a náhodně zalétnuvší ptáky, ale spíše o ptáky vyskytující se na hnízdišti. Popsaný odchyt dvou tohoročních jedinců se ovšem v Orlických horách zdařil poprvé. Za nejpravděpodobnější taktéž považují, že mají oba ptáci původ v Orlických horách. Průkazné to však není, mohlo jít již o ptáky na pohnízdni potulce, pocházející například z nedalekých Bystřických hor v Polsku nebo dokonce až z Krkonoš (FLOUSEK & ŠÁLEK 2007).

PODĚKOVÁNÍ

Děkuji kolegovi Mílovi Hromádkovi za pomoc při determinaci. Kolegům Lubomíru Dolanskému, Kamilu Čihákovi a Václavu Pavlovi děkuji za ochotné poskytnutí nepublikovaných údajů. Za další užitečné informace děkuji šéfredктору Martinovi Paclíkovi a za podnětné rady také anonymním recenzentům.

SOUHRN

V přírodní rezervaci Bedřichovka v Orlických horách (okres Rychnov nad Kněžnou) jsou prováděny pravidelné odchty ptáků. V průběhu těchto výzkumů byli dne 25. 7. 2013 odchyceni 2 tohoroční (1K) ex. budnička zeleného (*Phylloscopus trochiloides*).

Jde o první odchyt tohoto druhu v Orlických horách a desátý v ČR. V článku je popsána historie výskytu tohoto ptačího druhu v Orlických horách a celkově v ČR, okolnosti odchytu a biometrická data obou ptáků.

SUMMARY

Annual ringing operations has taken place in the Bedřichovka nature reserve, the Orlické hory Mts. (Rychnov nad Kněžnou District, Grid Nos. 5664 a 5764, coordinates 50°17' N 16°28' E, altitude 695 m a.s.l.; taller herbal vegetation dominated by the Common Butterbur, Petasites hybridus, and the Stinging Nettle, Urtica dioica, with sparse tree vegetation dominated by Poplars, Populus sp., Birches, Betula sp., and Willows, Salix spp.). During the project, two young Greenish Warblers (Phylloscopus trochiloides) were caught on 25th July 2013. This is the first capture of this species for this area and the 10th for the Czech Republic. In the present paper, I describe the history of the Greenish Warbler occurrence both in the Orlické hory Mts. and in the Czech Republic, as well as the circumstances of the capture and biometrical data of captured birds.

LITERATURA

- CEPÁK J. & KLVAŇA P. 2013: Zpráva Kroužkovací stanice Národního muzea za rok 2012. *Kroužkovatel* 16: 4–6.
- FLOUSEK J. & PAVELKA J. 1993: Budníček zelený (*Phylloscopus trochiloides*) v Československu. *Sylvia* 29: 57–68.
- FLOUSEK & ŠÁLEK M. E. 2007: Hnízdění a výskyt budníčka zeleného (*Phylloscopus trochiloides*) v Krkonoších. *Sylvia* 43: 154–164.
- HLADÍK B. 1965: Pozorování budníčka zeleného (*Phylloscopus trochiloides*) na Českomoravské vysočině. *Sylvia* 17: 216–218.
- HROMÁDKO M., ČIHÁK K., HROMÁDKOVÁ V. & PORKERT J. 2005: *Ptáci Orlických hor*. OS Libri, Dobré.
- ŠŤASTNÝ K. & HUDEC K. (eds) 2011: *Fauna ČR. Ptáci 3/1*. Academia, Praha.
- ŠTANCL L. & ŠTANCOVÁ H. 1984/1985: Nové pozorování budníčka zeleného. *Sylvia* 23–24: 119–120.
- ŠŤASTNÝ K., BEJČEK V. & HUDEC K. 2006: *Atlas hnízdního rozšíření ptáků v České republice 2001–2003*. Aventinum, Praha.